

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Збірник тез науково-практичного семінару
04 грудня 2025 року

Львів 2025

УДК 343.13+343.98

П78

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету №1 Львівського державного університету внут-
рішніх справ
(протокол від 16 січня 2026 р. № 6)

У п о р я д н и к : - Хитра А. Я.

завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ЛьвДУВС
кандидат юридичних наук, доцент

П78   **Процесуальне та криміналістичне забезпечення досу-**
П   **дового розслідування:** тези доповідей учасників науково-прак-
тичного семінару (04 грудня 2025 року) / упор. А.Я. Хитра. Львів:
ЛьвДУВС. 2025. 270 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичного семінару «Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування», який відбувся 04 грудня 2025 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ. У публікаціях українських учених, практиків і здобувачів вищої освіти висвітлено проблемні аспекти процесуального та криміналістичного забезпечення досудового розслідування. Наведено досвід фахівців у пошуку ефективних шляхів його удосконалення.

Опубліковано в авторській редакції. (Організатори науково-практичного заходу не завжди поділяють позицію авторів матеріалів. За достовірність поданих матеріалів відповідальність несуть автори)

УДК 343.13+343.98

© Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025

Басиста І.В.
професорка кафедри права імені академіка УАН
о. Івана Луцького,
д.ю.н., професорка
(ЗВО «Університет Короля Данила» (м. Івано-Франківськ))

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ У ДОКАЗУВАННІ ВИКРАДЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ТА ЇХ МІЛІТАРИЗАЦІЇ В ОКУПАЦІЇ (ПРОДОВЖЕННЯ ОГЛЯДУ)

Однією із болючих сучасних досі практично не вирішених (за винятком тих нечисленних випадків, коли вдалося повернути дітей) проблем є викрадення українських дітей країною-агресоркою, яке продовжується і йдеться вже «загалом понад 1,6 мільйона українських дітей, які перебувають під контролем РФ» [1]. Ці цифри озвучувалися ще у березні поточного року, «...хоча за російськими даними на її територію вивезено щонайменше 744 тис, повідомляла тогочасна радниця з питань комунікацій керівника Офісу президента України Дарія Зарівна» [2; 3].

У пункті «b» ч.2 ст.8 Римського Статуту МКС серед інших серйозних порушень законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права, які згідно зі Статутом є «воєнними злочинами», у підпункті «xxvi» значиться «набір або вербування дітей віком до п'ятнадцяти років до складу національних збройних сил або використання їх для активної участі в бойових діях». Схожий підпункт (vii) має місце і серед переліку складових пункту «e» (інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються у збройних конфліктах неміжнародного характеру в установлених рамках міжнародного права) [4]. Отож, згідно із положеннями ратифікованого Україною Римського Статуту МКС (з огляду на імплементацію положень якого маємо теж обрати вірний вектор [5, с. 262–275]), як у міжнародних збройних конфліктах, так і у конфліктах неміжнародного характеру набір або вербування дітей віком до п'ятнадцяти років до складу збройних сил чи груп або використання їх для активної участі в бойових діях є серйозними порушеннями законів і звичаїв збройних конфліктів, тобто воєнними злочинами.

Про питання чи має місце мілітаризація українських дітей на окупованих територіях, йшлося у десятках оглядів, і окремі авторські узагальнення теж проводилися [6; 7; 8]. Поряд із цим, у кількох десятках публікацій йшлося й про те, що насильницька передача українських дітей може розцінюватися і як геноцид [9; 10; 11; 12; 13; 14], якщо буде доведено, що у діях росіян наявний намір знищити повністю або частково національну, етнічну групу, про що теж йдеться у Римському статуті [4]. Побіжно варто зазначити, що ще в перших числах січня 2025 року до Конгресу США повторно вносився проєкт резолюції із меседжем щодо визнання дії рф проти України

геноцидом, про що також розлоге йдеться у дописі у Facebook посла України в США Оксани Маркарової та повідомленні РБК-Україна [15].

Олена Куренкова у розлогодому огляді від 25 жовтня підкреслює, що не Росія є винахідником викрадень дітей із подальшою їх індокринacją та мілітаризacją, «хрестоматійним» прикладом довготривалих наслідків викрадення дітей ця авторка називає нацистську Німеччину, адже «...чимало жертв цього злочину так ніколи й не дізналися, що вони є ними. За різними оцінками, нацисти вивезли з Югославії, Чехословаччини, Румунії, Естонії, Латвії, Норвегії, України, і особливо – Польщі від 250 тисяч до 400 тисяч дітей «арійської» зовнішності. Після завершення війни вдалося з'ясувати долю лише приблизно кожного десятого з них. Частина дітей повернулася до кровних батьків, частина залишилися в прийомних сім'ях...Щодо старших дітей у нацистській Німеччині теж був окремий напрямок роботи – військова операція Heuaktion (heu німецькою «сіно», а також – аббревіатура, що позначала «операцію щодо бездомних, дітей без батьків та без даху над головою – heimatlos, elternlos, unterkunftslos, – ред.)» [1]. І не лише повернення цих діток складало проблему через «...фальшиві свідоцтва про народження» тощо, а й «...наступною великою проблемою – як розповідала Суспільному Мішель Мутон, професорка історії в університеті Вісконсина, що вивчає питання жінок і дітей у повоєнній Європі – було повернути знайденим дітям втрачену ідентичність» [1]. «Вони почувалися німцями...» [1]. У дописі авторства Олени Куренкової йдеться і про викрадених немовлят «Брудної війни», це про події в Аргентині за військової диктатури 1976-1983 років. Авторка покликається на липневий допис британського видання The Guardian, яке розповіло «історію 49-річного аргентинця, якого немовлям викрали з родини й лиш тепер він возз'єднався зі своїми справжніми родичами. Неназваний з міркувань безпеки чоловік став 140-ю людиною, яка віднайшла свою ідентичність і родину завдяки «Бабусям Пласа-де-Майо», які безпосередньо займалися пошуком зниклих дітей» [1]. У переліку прикладів наведених Оленою Куренковою значиться і Австралія [1].

Вкотре варто наголосити, що російські високопосадовці не приховують своєї безпосередньої участі у викраденні українських дітей і крайній із прикладів, які наводить низка видань, то є інтерв'ю російської уповноваженої з прав дитини, де йдеться про «перевиховання» нею українського хлопчика, у якого «почалися зміни у свідомості» [1]. Схожими та іншими прикладами, які взяті із відкритих джерел, та якими рясніє Інтернет, беззаперечно доводиться той факт, що кінцева мета росії щодо викрадених та тих дітей, що перебувають на окупованих росією українських територіях, то є зміна їх національної ідентичності, індокринация та мілітаризация. Жахає те, що росія «виділяє понад мільярд рублів на фінансування «юнармії» для промивання мізків українським дітям – ЦНС» [16]. На кінець листопада «окупаційні адміністрації оголосили про чергову програму «відпочинку» для дітей із Запорізької області – до кінця року понад 400 неповнолітніх мають побувати в Ярославській області країни-агресора Росії. Про це йдеться в

повідомленні Центру національного спротиву (ЦНС)» [17]. Ба більше, «країна-агресор Росія запускає «Програму розвитку Сибіру» на 700 млрд рублів, за гучними гаслами якої ховається підготовка до масового переселення жителів окупованих українських територій. Про це йдеться в повідомленні Центру національного спротиву (ЦНС)» [18].

Відрядно, що реакція на таку протиправну діяльність росії є, зокрема і МКСу, який видав відповідні ордери на арешт [19], і те, що низка країн долучилися до пропозиції Канади та створили Міжнародну коаліцію за повернення українських дітей (41 країна та Рада Європи) і у лютому 2026 буде вже два роки від початку її роботи [20], і те, що окремі країни є посередниками у переговорному процесі [21] та забезпечили безпосереднє повернення дітей їхнім рідним тощо. «Комітет ООН з прав дитини у звіті від 1 березня 2024 року окремо наголосив, що рф має негайно припинити політику політизації та милітаризації дітей на тимчасово окупованих українських територіях» [22]. Наявні й інші ініціативи, як от із крайніх, наводить джерело: The Hill, а українські видання покликаються на нього, що «двоє сенаторів з Республіканської та Демократичної партії прагнуть викликати до Сенату посла США у РФ, аби той дав свідчення щодо викрадення Росією українських дітей» [23]. Також «питання викрадених дітей стало одним з пріоритетів в Білого дому. Перша леді США Меланія Трамп виступила як активна прихильниця повернення дітей, обмінявшись листами з Путіним щодо цього питання. Уряд України та неурядові організації протягом війни з Росією працювали над ідентифікацією, порятунком та поверненням українських дітей, які були втягнуті в те, що, за словами дослідників та юристів, є систематичною кампанією Кремля з вилучення дітей, стирання їхньої української ідентичності та перевиховання їх як громадян Росії та підготовки їх до військової служби для боротьби проти України [23].

І, насамкінець, зазначу, що 30 жовтня 2025 року на сайті Офісу Генерального прокурора з'явилася інформація про повідомлення про підозру за означені протиправні дії. Так, «ювенальні прокурори Офісу Генерального прокурора повідомили про підозру семи громадянам України у вчиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних із залученням неповнолітніх до діяльності військово-патріотичного руху, контрольованого збройними силами рф, на тимчасово окупованих територіях України. Їм інкриміновано злочини, вчинені у складі організованої групи, за ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 438, ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 436-2 Кримінального кодексу України. За даними слідства, у 2016 році за ініціативою Міністерства оборони рф було створено всеросійський дитячо-юнацький військово-патріотичний рух «Юнармія». Його діяльність поширена і на тимчасово окуповані території України – Крим, Донецьку, Луганську, Запорізьку та Херсонську області. Метою цього руху є залучення українських дітей до військової підготовки та формування «вірності новій батьківщині». Встановлено, що керівник регіонального штабу так званої «юнармії днр» разом із шістьма керівниками місцевих підрозділів упродовж 2019–2025 років залучили понад 6 тисяч українських дітей у

Донецькій області. Дітям обіцяли пільги та кар'єрні можливості у збройних силах РФ. Підозрювані пропагували вступ неповнолітніх до лав російської армії, організовували військову підготовку – навчання користуванню зброєю, стройові заняття, участь у «військових» заходах. Вони також виготовляли та поширювали матеріали, які заперечували збройну агресію РФ проти України та виправдовували її. Зафіксовано непоодинокі випадки, коли після досягнення повноліття вихованці так званої «юнармії» вступали до армії РФ та брали участь у бойових діях проти України.

15 березня 2022 року Міністерство оборони РФ видало наказ про залучення членів «юнармії» до участі у так званій «спеціальній військовій операції». Відповідно до Стратегії розвитку патріотичного виховання в РФ, не менше 10% новобранців до лав збройних сил повинні надходити саме з «юнармії». Досудове розслідування у кримінальному провадженні здійснює Головне слідче управління Національної поліції України» [22]. Також у офіційному повідомленні Національної поліції України значиться, що «подібні факти підтверджуються фотоматеріалами та іншими джерелами у відкритих мережах... задокументовано весь механізм вербування та мілітаризації дітей на окупованих територіях Донецької області і встановили ієрархію причетних осіб у регіоні. Судово-лінгвістичні та семантико-текстуальні експертизи, проведені експертами ІСТЕ СБУ підтвердили, що діяльність цієї організації фактично виходить за межі культурно-виховної роботи й використовується як інструмент пропаганди, мобілізації та підготовки майбутніх солдатів. Отримані документи, зокрема стратегія розвитку руху до 2030 року, свідчать про намір охопити широкі маси дітей і залучати частину «юнарімійців» до служби в збройних формуваннях. За наявними відомостями, у структурі налічуються мільйони неповнолітніх учасників, а офіційні рішення уряду РФ прямо визначають цей рух як механізм підготовки призовників» [24].

Деталізовано, що «серед підозрюваних – керівник регіонального відділення «юнармії» в Донецькій області, його заступник, очільники міських осередків у Макіївці, Кіровському та Торезі, керівник місцевого штабу «молода гвардія – юнарія», а також особи, відповідальні за вербування, навчальні програми та матеріально-технічне забезпечення» [16]. І вже йдеться, що «за матеріалами розслідування повідомлено про підозру десяти фігурантам, причетним до організації і курування діяльності «юнармії» на регіональному та місцевому рівнях» [16]. «У матеріалах кримінального провадження, зокрема, наведено приклад 18-річного мешканця Горлівки, який у 2014 році, будучи дитиною, потрапив під вплив цієї системи, а у 2023 році за згодою матері вступив до руху та надалі – до лав збройних формувань РФ. Хлопець загинув у червні 2024 року під час бойових дій. Подібні факти підтверджуються фотоматеріалами та іншими джерелами у відкритих мережах» [24].

Список використаних джерел

1. Куренкова Олена Масове викрадення дітей – не російський винахід. Так робили Німеччина, Аргентина, Австралія – і ось які наслідки цього. 24.10.2025. <https://suspilne.media/1147078-masove-vikradenna-ditej-ne-rosijskij-vinahid-tak-uzerobili-nimeccina-argentina-avstralia-os-aki-naslidki-cogo>
2. <https://t.me/dashazarivna/1816>
3. Зрівна: понад 1,6 млн українських дітей перебувають під контролем РФ. 17.03.2025. <https://interfax.com.ua/news/general/1056475.html>
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Офіційний переклад. Редакція від 25.10.2025. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
5. Basysta, I., Drozdov, O., Drozdova, O., Kovtun, V., & Shulhin, S. (2025). Social and legal consequences of Ukraine's ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court. *Social & Legal Studios*, 8(2), 262–275. doi: 10.32518/sals2.2025.262. https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/SLS_Vol.8_No.2_2025-262-275.pdf
6. Басиста І.В., Сав'юк О.В. Злочини щодо українських дітей, які вчиняє країна-агресорка. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (21 лютого 2025 року) / упоряд. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025. С. 47–49.
7. Басиста І.В. Перспективи притягнення до відповідальності за порушення прав дітей в Україні та злочини щодо дітей, скоєні російськими загарбниками під час широкомасштабної війни, розв'язаної росією 24 лютого 2022 року (співробітництво із Міжнародним кримінальним судом). Матеріали наукового семінару «Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період» (Львів, 23 червня 2022 р.) / упор. Д.Є. Забзалюк, М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С.13–17. <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>
8. Басиста І.В. Притягнення Міжнародним кримінальним судом до відповідальності за вчинені та вчинювані міжнародні злочини в Україні, в тому числі щодо дітей (продовження огляду). Закарпатські правові читання. Право як інструмент стійкості та розвитку в умовах сучасних цивілізаційних викликів: Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 27 квітня 2023 р. Частина I. Львів –Торунь : Liha-Pres, 2023. С.12–18. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-1>
<http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/193/3962/9374-1>
9. Басиста І.В. Окремі проблеми притягнення до відповідальності за вчинення геноциду. «Law & Society». Issue 11. 2025. С. 22–28. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/article/view/9753/9502>
<https://orcid.org/0000-0001-9707-7386>
10. Басиста І.В. Перспективи відповідальності за незаконну депортацію і незаконне переміщення українських дітей (співробітництво із Міжнародним кримінальним судом) (продовження огляду). Міжнародна науково-практична конференція «Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ». (Львів, 09 червня 2023 року). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 35–43. <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>
11. Basysta I.V., Nazar Y.S., & Khatniuk Y.A. (2022). Protecting the rights of children and ensuring their safety in the context of war crimes, genocide, aggression and crimes against humanity. In *protecting the rights of children and ensuring their safety in the context of war crimes, genocide, aggression and crimes against humanity*. Riga: «Baltija Publishing». (pp. 42–78). <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-276-0-2>
12. Басиста І.В. Окремі аспекти співробітництва із Міжнародним кримінальним судом у перебігу притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення тяжких міжнародних злочинів. Концептуальні напрями розвитку кримінального провадження та

тенденції його криміналістичного забезпечення. Збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 25-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. 3 грудня 2024 року. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка 2024. 63–68.

13. Басиста І.В. Насильницька передача українських дітей (продовження огляду). Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 23 листопада 2023 р. Дніпро: Ліра, 2023. С.17–22. https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2023/materiali%20konf/Zbirnyk_Konf_Zahyst%20prav_dytyny_v_cifrovomu_sviti.pdf

14. Басиста І.В. Насильницька передача українських дітей – акт геноциду чи воєнний злочин? Українська воєнна та повоєнна кримінальна юстиція: матеріали ІХ (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 26–27 жовтня 2023 року) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 18–64. <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>

15. Кава Наталія До Конгресу США внесли проєкт резолюції щодо визнання геноцидом дій Росії проти України. 8.01.2025. <https://www.rbc.ua/rus/news/do-kongresu-ssha-vnesli-proekt-rezolyutsiyi-1736318853.html>

16. Шрамко Юлія За мілітаризацію дітей в окупації через "юнармію" отримали підозри семеро причетних – прокуратура. 30.10.2025. <https://unn.ua/news/zamilitaryzatsiiu-ditei-v-okupatsii-cherez-iunarmiiu-otrymaly-pidozry-semero-prychetnykh-prokuratura>

17. Новікова Олена Окупанти відправляють 400 дітей з ТОТ до російських регіонів, – Центр нацспротиву. 27.11.2025. <https://ukranews.com/ua/news/1119559-okupanty-vidpravlyat-400-ditej-z-tot-do-rosijskyh-regioniv-tsentr-natssprotyvu>

18. Новікова Олена Кремль готує депортацію українців з окупованих територій до Сибіру, – Центр нацспротиву. 13.11.2025. <https://ukranews.com/ua/news/1116972-kreml-gotuye-deportatsiyu-ukrayintsiv-z-okupovanyh-terytorij-do-sybiru-tsentr-natssprotyvu>

19. Богданюк Олена Історичне рішення: Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав міжнародний ордер на арешт Путіна. 17.03.2023. <https://suspilne.media/417522-miznarodnij-kriminalnij-sud-u-gaazi-vidav-miznarodnij-order-na-arest-putina/>

20. Міжнародна коаліція за повернення українських дітей: рік роботи. 02.02.2025. https://ombudsman.gov.ua/news_details/mizhnarodna-koaliciya-za-povernennya-ukrayinskih-ditej-rik-roboti

21. Катар допоміг повернути вже 83 дитини з окупованих територій та РФ, – Лубінець. 23.08.2025. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/4028793-katar-dopomig-povernuti-dodomu-83-ukrainski-ditini-lubinec.html>

22. Росія мілітаризує українських дітей на окупованих територіях: семеро причетних отримали підозри. 30.10.2025. <https://gp.gov.ua/ua/posts/rosiya-militarizuje-ukrayinskix-ditei-na-okupovanix-teritoriyax-semero-pricetnix-otrimali-pidozri>

23. Сенатори США вимагають, щоб посол РФ пояснив викрадення українських дітей. 30.10.2025. <https://bukvy.org/senatory-ssha-vumagayut-shhob-posol-rf-poyasnyv-vykradennya-ukrayinskyh-ditej>

24. Нацполіція викрила керівників осередку «Юнармії» на Донеччині, де росіяни готують солдатів з українських дітей. 30.10.2025. <https://npu.gov.ua/news/natpolitsiia-vykryla-kerivnykiv-oseredku-iunarmii-na-donechchyni-de-rosiiany-hotuiut-soldativ-z-ukrayinskykh-ditei?v=69030fd42efe0>